

שמורות טבע במצוקי צינים עם נחלים מפכים במדבר,
 עופות דורסים וחיות בר, שבילים נפתלים ועיר נבטית
 אחת - הן מקום נפלא לכולם. מיטיבי לכת, מיטיבי נחת,
 מחפשי אתגרים, משפחות עם ילדים, חובבי חי, אוהבי
 נוף ועתיקות - לכל אחד מובטחת חוויה ייחודית

כתיבה וצילום דנדן בולוטין

שקיעה מדברית

מדבר בעד עצמו

שנים מקומות שאתה זוכר אותם בזכות חוויה אחת בעיקר. כזה הוא נחל צין, מעט דרומית לעין עבדת. בסוף שנות ה-70 של האלף הקודם החלטנו, כמה חברים ואני לישון בנחל צין מתחת לכיפת השמיים, היה זה לילה חשוך ללא ירח, והימים המתישים והארוכים שעברנו במזג אוויר מדברי ויבש נתנו מיד את אותותיהם. לא פלא, אם כך, שכשחשתי באישון לילה במשיכה באזור התיק שלי, העדפתי להסתובב לצד השני ולהמשיך בשירה. בבוקר התמודדנו עם התוצאות: התעוררתי כשלידי נותרה רק נעל אחת, כשהשירוק (שחיבר אותה עם הנעל השנייה ועם התיק), לעוס עד דק. 100 מטרים הלאה ממני מצאנו את שרוך זוגתה הלעוסה, ועקבות צבוע התגלו בין שקי השינה שלנו. את שארית הטיוול צעדתי כשלרגלי סוליה קשורה ברצועות מאולתרות. למזלי הסוליה הייתה עשויה מחומר פלסטי ולכן, כנראה, לא ערבה לחיכו של הצבוע. באחת משיחותינו באותו טיוול מדברי, תחת מרבד כוכבים, העלינו את השאלה מהם הסיכויים שהצבועים ישרדו באזור. אחד הימר שעד סוף העשור הם ייכחדו, אחר טען שעד סוף המאה. הצבועים, מן הסתם, לא עסקו בשאלה הזו, וכמה שנים אחר כך הם עדיין נמצאים כאן בינינו, מתהלכים בגאווה.

בין שמיים וארץ

מאז אותו אירוע חזרתי לאזור פעמים רבות, וללא ספק זהו אחד המקומות האטרקטיביים ביותר בארץ לאוהבי טבע. אין לי ספק שרוב הקוראים מכירים את המקום אולם, למרות ריבוי המבקרים בשמורה, אפשר בקלות "ללכת לאיבוד" במובן החיובי של המילה. למעשה זהו קומפלקס שמורות הטבע המחוברות הגדול בארץ ואזור מצוקי צינים הוא האזור המגוון ביותר, גם מבחינת אפשרויות הטיוול שבו וגם מבחינת העושר הטבעי. "לב" המקום הוא קטע הנחל (נחל צין) בין עין מעריף דרך עין עבדת ועד עין מור. המעיינות נובעים לאורך כל השנה ובאזור כה יבש מביא עימו שפע של מים, גם אם קצת מליחים, מגוון של בעלי חיים וצמחים. מצוקי סלע הקרטון הלבן מכוסים בשמיכת שרף שערות שולמית במקומות שבהם זולגים עליהם מים. אם רוצים לטייל באזור המושך יותר, יורדים מאזור מדרשת שדה בוקר דרך המבואה החדשה למגרש החנייה התחתון, ליד עין מור (לא לשכוח להשתמש שם בשירותים לפני היציאה לטיול). זוהי הליכה מקסימה באזור מלא מים דרך עין עבדת, ובהחלט מומלץ להגיע למפל עין עבדת – פעם אחת מלמטה ואחר כך לחזור לשביל עוקף מפל, כדי לצפות בו

מלמעלה. משם ממשיכים, תוך שתי חציות של הנחל (אין צורך להירטב), דרך חורשת צפצפות הפרת, ועולים בסולמות עד מעל המצוק, למצפור ולמגרש החנייה העליון. שם כמובן מחכה לכם הרכב הנוסף, אותו החניתם לפני הירידה. מומלץ בחום להמשיך עוד מעט דרומה עם השביל, לנקודת תצפית מעל עין מעריף. זהו מפל יבש רוב השנה בגובה של כ-60 מטרים.

המסלול נראה אולי קצת קשה, בעיקר למי שלא אוהב להיות תלוי על סולם ברזל שנעוץ בקירות סלע, אבל למעשה הוא קל ופשוט. בסך הכל שעתיים-שלוש שעות בקצב רגוע. לפני כשנה בתנו בת הארבע, צעדה את כל המסלול בקלות עם גיבוי בשלב הסולמות, ואחותה הקטנה ירבה במנשא גב (על אמא שלה, כמובן...). ובכל זאת – לסובלים מפחד גבהים או לבעלי לב חלש לא מומלץ לתכנן מסלול שכולל טיפוס בסולמות, כי בקטעים מסוימים ההרגשה היא של "תלויים

בין שמיים וארץ", ולא לכולם זה מתאים. הנחל מלא בקנה, בסוף, וגם בשיחי מלוח ובאשלים. עשרות רחמים ונשרים מרחפים בשמורה, חלקם גם מקננים, ואפילו זוג עיטים ניציים. בנוסף אפשר לפגוש סיסים, סלעיות ולהקת יוני סלע (שטוענים, אגב, שהיא עדיין טהורה ולא מעורבת עם יוני בית).

בעונת השטפונות

בעיניי, נחל צין הוא אחד המקומות הטובים ביותר לצפייה בשטפונות (וזאת מבלי לזלזל בשטפונות הזרמים לעיתים בנחל איילון בין שמונת הנתיבים). שיטפון פתאומי בקניון מדברי זו חוויה מסוג אחר ובשום אופן אסור לנסות להיכנס לערוץ מכל כיוון שהוא! בקיץ יש להצטייד בהרבה מים, שכן למרות שפעת המים במקום, הם אינם מומלצים לשתייה. האזור מספק שלל אפשרויות אדיר לטיולים מכל הסוגים.

צריך אומנם להצטייד בסבלנות (ובמשקפת טובה), אך זה משתלם: צפייה בעדת נשרים ורחמים מתקוטטים סביב נבלת כבש היא בהחלט פיצוי הולם

נוף בראשיתי, מצוק הצינים

מבואת שמורת טבע מצוק הצינים

זהו קומפלקס שמורות הטבע המחוברות הגדול בארץ ואזור מצוקי צינים הוא האזור המגוון ביותר, גם מבחינת אפשרויות הטיול שבו וגם מבחינת העושר הטבעי

יעל בנגב, צילום: רוני קינג

אל בקעת צין

תחילת הטיול במבואת הצינים, שם נצפה בסרט קצר על העופות הדורסים בארצנו. משם נמשיך אל נחל חווארים, נחל מיוחד במינו ובו סדקים מרהיבים ומגוון רחב וייחודי של צמחייה. נמשיך אל עין עבדת – מעין קסום בלב המדבר, שם נטפס עד למערות הנזירים הקדומות שבמקום.

תאריך: שבת 1.1.2005.

משך הטיול: כ-5 שעות.

הערות: מיועד לילדים מגיל 9 ומעלה.

בעדת נשרים ורחמים מתקוטטים סביב נבלת כבש היא בהחלט פיצוי הולם, במיוחד אם חושבים על כך שישנם מי שנוסעים עד לאפריקה כדי לצפות במחזה שכזה.

חודש נובמבר הוא זמן טוב לראות עדרי יעלים בעונת הייחום. הזכרים כבר שינו את צבע פרוותם ולראות את הזכר בעל הקרניים האדירות פושט את צווארו לפניו, מפשיל את שפתו העליונה שולף לשון, מתחנחן מאחורי הנקבות ומנסה להריח קצת שתן נקבה מיוחמת – זהו מחזה מרשים ביותר.

לאוהבי הליכה: ישנם מספר מסלולים בני יום ועד כמה ימים. ההיצע מגוון וגדול. לא מזמן גם סומנו במפה מסלולים המתאימים לרוכבי אופניים, ספורט נפלא שתפס תאוצה לאחרונה. חשוב לזכור לא לרדת מהדרך, מפני שסימני הצמיגים – גם של אופניים – נותרים בשטח למשך שנים.

מכיוון מדרשת שדה בוקר (לצריף בן גוריון הכניסה היא בתשלום, הכניסה לאחוזת הקבר ללא תשלום) יש להיכנס עם הרכב לכיוון הגן הלאומי עין עבדת. מי שמצפה לפגוש בבקתה

טיולים לבעלי רכב 4x4: שביל ישראל עובר מאזור המכתש הגדול דרך עבדת, העיר הנבטית הקדומה. בסך הכל 3-4 ק"מ מעין עבדת, ובתווך שוכן גם אחד מחניוני הלילה. מעבדת העיר ניתן גם לצפות לעבר תחנת ההאכלה לדורסים, ועם קצת מזל לראות גם יונקים. צריך אומנם להצטייד בסבלנות (ובמשקפת טובה), אך זה משתלם: צפייה

עם מחסום לידה מצפה לו הפתעה, שאולי מסמלת את שינוי התפישה ברשות הטבע והגנים: המבואה שבכניסה לשמורה. זהו מבנה אבן חדיש המשתלב בנוף ואינו נצפה מהנחל. במקום תמצאו חנות נעימה שמוכרת ציוד טיולים בסיסי, שתייה, אוכל, מפות וספרים רלוונטיים. ניתן ומומלץ להתייעץ

אל בקעת צין

מסלול לנחל חווארים

סוג: רגל. **נקודת מוצא:** בור חווארים, כ-50 מטרים מכביש שדה בוקר-מצפה רמון, ליד שדה בוקר (יש שילוט). **נקודת סיום:** אחוזת הקבר של פולה ודוד בן-גוריון. **אורך המסלול:** כ-2 ק"מ. **משך הטיול:** 2-4 שעות. **דרגת קושי:** קל.

יוצאים מהכניסה למדרשת שדה בוקר דרומה, לכיוון מצפה רמון, ואחרי כ-1.5 ק"מ פונים שמאלה (לדרום-מזרח) [1] כהוראת השלט, לכיוון בור חווארים. פונים מזרחה עם שביל שחוצה ערוץ קטן.

לפני כ-2,000 שנה חיו באזור הנבטים, שהחלו את דרכם כשבט נודד והפכו לחקלאים יושבי קבע ולבוני ערים. הנבטים ידעו שהסלעים באזור, ובייחוד הקרטון, הם אטומים למים, ושורת האבנים החוצה את הערוץ כאן שימשה אותם כתעלת הטיה, שמטרתה לכוון את המים הניגרים אל הבור, וזאת כדי להימנע מסחף - בעיה נפוצה במערכות ניקוז.

כשיוצאים מתוך בור חווארים מוליך השביל מטה, במורד הערוץ. בנקודה מסוימת מתחלף סלע הקרטון הרך והבהיר בסלע שהוא היפוכו הגמור - צור. זהו סלע קשה וכהה מאוד, עמיד יותר, ולכן מתנשא משני צידי הערוץ בצורה שהעניקה לנקודה זו את שמה - שער הצור. אחרי השער הופך המסלע שוב גירני והפעם בגוון כתום-ורדרד (פוספוריט).

בחורף גשום יש כאן שדה מרהיב של צבעוני הנגב, הזהה בגודלו לצבעוני השרון אבל חסר גבעול ופורח בגובה פני הקרקע. אחרי פורחות הנוריות ובסוף הכלניות, שבנגב כולן אדומות. ככל שהמסלול הופך תלול, המסלע משתנה שוב והופך לחוואר - חומר רך מאוד המתפורר במגע. מעט מאוד צמחים מסוגלים לגדול בו מפני שהוא אטום למים ומלוח מאוד. אלה שכן מצליחים הם שיחי רותם לבנים עם ריח משכר, הקדד הקוצני שפרחיו צהובים, ושיחי זוגן וקיפודן לבנים. בין שיחי המלוח מתרוצצים פסמונים (שנראים כעכברים גדולים), ובערוץ מבקרים גם עדרי יעלים מאזור עין עבדת.

הערוץ המרכזי של הנחל נוח למדי, ואחרי כמה פיתולים הוא נפתח לרוחב ואפשר לראות את מדרונות החוואר מתרוממים שמאלה לכיוון מדרשת שדה בוקר וימינה לכיוון רמת עבדת. המסלול מסתיים בסבך גדול של שיחי מלוח [3]. חוצים את ערוצי נחל חווארים ומגיעים ישר לברך של נחל צין [4]. משם עולים בדרך הרכב המתפתלת, היא דרך הסרפנטינות, או בשביל המטיילים הישר הנמצא משמאלה. כחצי שעה אחר כך תמצאו עצמכם מתנשפים מול אחוזת הקבר של פולה ודוד בן גוריון, על שפת מצוק נחל צין.

באדיבות מפה, הוצאה לאור
www.mapa.co.il

צבוע מסתובב עם חתיכת נעל צבאית בפה, אל תשכחו למסור לו ד"ש...

גן לאומי עבדת: 08-6586391
עין עבדת: 08-6555684

שעות פעילות: קיץ, כניסה עד 16:00 יציאה עד 17:00; בחורף: כניסה עד 15:00 יציאה עד 16:00. 🍀

הכותב הוא אתנר בוטנאי, מרצה ומדריך טיולים

ולסיום, מספר הערות:

- אסור לטייל ברגל או ברכב בשטח השמורה לאחר השקיעה.
- הלילה שייך לבעלי החיים. שהיית לילה מותרת רק בחניוני לילה מסודרים.
- בנחל עקב מספר נקודות תצפית מקסימות והשקיעות באזור הן מהיפות ביותר.
- אל תשכחו לקחת הרבה מים.
- בלילה מומלץ לשמור על האוכל במקום מוגן (וכמובן גם על הנעליים). אם תראו

לגבי מסלולים ואפשרויות טיול באזור ואפשר לצפות בסרט קצר: "מחול הנשרים",

סרט נפלא שצילם **אייל ברטוב**.

הכניסה לגן הלאומי עין עבדת היא בתשלום (חינם למנויי מטמון). לאלה שמעדיפים את חלקה המזרחי יותר של השמורה הכניסה חופשית. ניתן להמשיך מהמבואה המדוברת מזרחה, בדרך המתאימה לרכבי 4x4, לאופניים או למטיילים רגלית, דרך גן הפסלים, לכיוון נחל עקב. חניון לילה ומגרש חנייה לרכב ממוקמים לא רחוק מעין עקב. מפל בגובה של כ-10 מטרים ממלא בריכת מים, ולרחוץ בה, לאחר יום הליכה מפרך או רכיבה מאומצת על אופניים, זהו אחד התענוגות הגדולים שמזמן לנו המדבר. לנחל עקב מגיעים מעט מטיילים ומעטים נשארים ללון. אם תטיילו בימי החול ישנם סיכויים טובים שתהיו שם ממש לבד. כן, ישנם עוד מקומות כאלה בארץ, המאפשרים לטפוג טבע ללא הפרעות.